

ДИНАМІКА ГРАМНЕГАТИВНИХ НЕФЕРМЕНТУЮЧИХ БАКТЕРІЙ У СТРУКТУРІ БАКТЕРІАЛЬНИХ ЗБУДНИКІВ ІНФЕКЦІЙ

Л.В. Шевченко, А.М. Строкань, О.А. Азімцева

Резюме. Протягом 2014–2015 років проаналізовано динаміку неферментуючих грамнегативних бактерій у структурі мікроорганізмів, виділених із клінічного матеріалу пацієнтів відділень хірургічного профілю КЛ «Феофанія», та визначено антибіотикочутливість досліджуваних ізолятів.

Ключові слова: неферментуючі грамнегативні бактерії, *Pseudomonasaeruginosa*, *Acinetobacterbaumannii*, антибіотикочутливість.

Актуальність. Неферментуючі грамнегативні бактерії (НФБ) є одними з основних збудників нозокомінальної інфекції та представляють проблему в терапії інфекцій у зв'язку з природною стійкістю до багатьох антибактеріальних препаратів та наявністю інших механізмів, які відповідають за множинну резистентність до антибіотиків, дезінфектантів та антисептиків.

В останні десятиліття зі збільшенням числа препаратів, активних щодо полірезистентних грампозитивних мікроорганізмів, на передній план у структурі збудників нозокомінальних інфекцій стали виступати грамнегативні бактерії. Однією із груп таких бактерій, яка привертає особливу увагу з точки зору їх розповсюдження та антибіотикорезистентності, є група неферментуючих мікроорганізмів [3].

Серед збудників, які можуть викликати розвиток клінічно значимих інфекцій, можна назвати представників таких родів, як: *Pseudomonas*, *Acinetobacter*, *Burkholderia*, *Stenotrophomonas*, *Chryseobacterium* [1].

Незважаючи на те, що НФБ належать до різних родів та видів, схожими ознаками для них є природна стійкість до антибіотиків, наявність міжклітинної сигнальної системи *quorumsensing*, яка регулює продукцію факторів патогенності, здатність до утворення біоплівки при контакті збудника з різними поверхнями, в т.ч. макроорганізму.

Завдяки компенсаторним можливостям НФБ можуть існувати в різних екологічних нішах, не тільки в природних, а й у штучних (лікарняному середовищі, медичних приладах, інструментах, предметах побутової техніки).

У певних умовах таке існування призводить до розвитку інфекцій.

При цьому розповсюдження НФБ у лікарняному середовищі у зв'язку з їх стійкістю до різних умов зовнішнього середовища і здатністю до горизонтальної передачі через предмети або руки хворих і медперсоналу є достатньо значимим [7].

Внутрішньолікарняні інфекції продовжують залишатися одними з найчастіших ускладнень у госпіталізованих хворих та займають четверту позицію серед причин летальності в США [2].

P.aeruginosa є основним нозокомінальним збудником у Росії серед усіх видів бактерій.

Згідно з результатами, отриманими в ході багатоцентрового епідеміологічного дослідження антибіотикорезистентності збудників нозокомінальних інфекцій (МАРАФОН), відсоток ізолятів *P.aeruginosa* серед усіх бактеріальних збудників становив 20,2%. Штами *P.aeruginosa* проявляли високу стійкість до дії антисиньогнійних цефалоспоринов, фторхінолонів, аміноглікозидів. Близько 28% штамів продукували метало- β -лактамази VІМ-типу та проявляли резистентність до карбапенемів у 66–88%. Найбільш високу активність *in vitro* проявляли колістин і поліміксин В (3,2–4,7% були нечутливими) [6].

Згідно з літературними даними, ще в 70-ті роки *Acinetobacter* визнавався нозокомінальним патогеном та характеризувався високою резистентністю до багатьох відомих антибіотиків. Захворювання, викликані даним родом мікроорганізмів, супроводжувалися високим рівнем летальності (наприклад, при бактерієміях – до 75%) [3].

Найбільш важливе клінічне значення видів роду *Acinetobacter* в етіології нозокомінальної, особливо вентилятор-асоційованої, пневмонії. Основними факторами ризику виникнення внутрішньолікарняної пневмонії, викликаной *Acinetobacter spp.*, є інтубація трахеї, попередня антибіотикотерапія, перебування в реанімаційних відділеннях.

У позалікарняних умовах інфекції, викликані цим збудником, виявляються дуже рідко [7].

На сьогодні *Acinetobacterbaumannii* є одним із проблемних збудників нозокомінальних інфекцій згідно з результатами багатоцентрового епідеміологічного дослідження МАРАФОН протягом 2011–2012 років. *Acinetobacterbaumannii* серед усіх виділених бактеріальних збудників становив близько 15%. Нечутливими до карбапенемів (меропенему та іміпенему) були 67,5 і 96% ізолятів, що на 28,9 і 90,9% вище аналогічних показників у 2006–2007 роках. У 46,8% ізолятів *Acinetobacterbaumannii* виявлено наявність набутих карбапенемаз молекулярного класу D. Поряд з високою стійкістю до фторхінолонів, аміноглікозидів найбільшу активність *in vitro* проявляв колістин (1,6% резистентних штамів) [4].

Оскільки в Україні подібні дослідження на державному рівні не впроваджені, першим кроком до їх здійснення слід вважати видовий склад основних збудників гнійно-запальних інфекцій, які виділяються практичними бактеріологічними лабораторіями України [5].

Матеріали та методи досліджень. Виділення та ідентифікація усіх штамів мікроорганізмів, отриманих із клінічного матеріалу, доставлених від пацієнтів відділень хірургічного профілю КЛ «Феофанія», проводилися згідно із загальноприйнятими нормативними документами, використовуючи бактеріологічний аналізатор *Vitec 2*.

Чутливість мікроорганізмів визначалася диско-дифузійним методом на агарі Мюллера-Хінтона та за допомогою бактеріологічного аналізатора *Vitec 2*. Аналіз результатів проводився з використанням комп'ютерної програми WHONET.

Результати дослідження. Проаналізувавши отримані дані протягом 2014–2015 років (рис. 1), можемо зазначити, що основними збудниками бактеріальних інфекцій серед НФБ, які виділялися з клінічного матері-

алу від пацієнтів відділень хірургічного профілю, виявилися *Pseudomonasaeruginosa* та *Acinetobacterbaumannii*.

Частота виділення вказаних мікроорганізмів за досліджуваний період зростала з різною інтенсивністю та на кінець 2015 року становила 16%.

У порівнянні з багатоцентровими вищевказаними дослідженнями ситуація в стаціонарах КЛ «Феофанія» стосовно виявлення НФБ була відносно благополучною.

Так, наприклад, такий давно відомий збудник гнійно-запальних процесів, як *P.aeruginosa*, виділявся в межах 6% протягом I кварталу 2014 року.

A.baumannii за вказаний період не було виявлено взагалі.

Через відсутність офіційної реєстрації госпітальних інфекцій та достовірних даних про бактеріальних збудників у стаціонарах України не можливо реально оцінити існуючу ситуацію.

Уперше полірезистентні штами *A.baumannii* були виділені у відділенні реанімації хірургічного профілю у пацієнта, який був доставлений на госпіталізацію з іншого лікувального закладу. З регулярною періодичністю цей мікроорганізм почав з'являтися і в інших відділеннях клінічної лікарні.

Починаючи з II півріччя 2014 року, відсоток неферментуючих грамнегативних бактерій становив 11% від загальної кількості виділених мікроорганізмів.

За вказаний період у досліджуваному матеріалі (бронхіальні змиви, мокрота, кров, ліквор, сеча) вищезазначені збудники найчастіше зустрічалися у відділенні реанімації неврологічного профілю.

Значне зростання кількості НФБ у межах 20% у досліджуваних зразках клінічного ма-

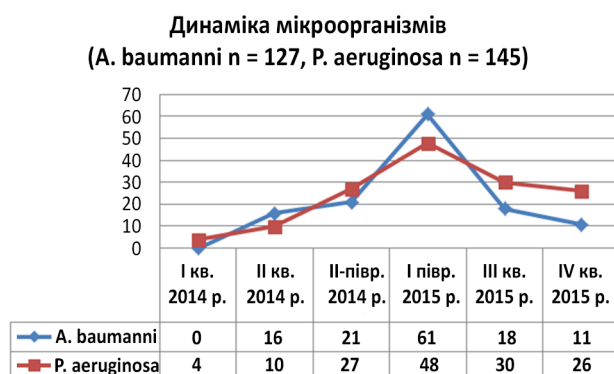

Рис. 1. Динаміка мікроорганізмів

теріалу спостерігалось в I півріччі 2015 року. Вперше *A.baumannii* став лідером серед виділених неферментуючих грамнегативних бактерій.

Такий факт можна пояснити тим, що було різке збільшення числа пацієнтів із зони АТО, які були госпіталізовані з інших лікувальних закладів України (рис. 2).

Проаналізувавши структуру виділених мікроорганізмів у пацієнтів, можемо зазначити, що лідерами були *A.baumannii* та *P.aeruginosa*.

Оскільки це були раневі пошкодження, то найбільше хворих, у яких було виділено *A.baumannii*, було госпіталізовано у відділення травматології, судинної, ендоскопічної, торакальної хірургії та реанімаційне відділення хірургічного профілю.

Майже на третину було менше пацієнтів, у яких висівалася *P.aeruginosa*, але вони також були госпіталізовані у відділення травматології, судинної, ендоскопічної хірургії та нейрохірургії.

Проаналізувавши чутливість виділених ізолятів *P.aeruginosa* до антибактеріальних препаратів, було виявлено стійкість до багатьох груп

антибіотиків. Близько 24% ізолятів були чутливими до карбапенемів, 37% – до нетилміцину та тобраміцину. Високочутливим *in vitro* в межах 98% залишався колістин.

Acinetobacterbaumannii виявився високорезистентним до антибактеріальних препаратів. Близько 56% ізолятів проявляли чутливість до цефоперазону/сульбактаму, 70% – до нетилміцину та тобраміцину. Карбапенемазостійкими виявилися 100% ізолятів. Найбільшу активність у межах 98% *in vitro* проявляв колістин.

Згідно з літературними даними, НФБ все частіше проявляють стійкість до карбапенемів, що звужує перелік використання до недавніх часів перспективних антибактеріальних препаратів.

Протягом III кварталу 2015 року спостерігалось різке зниження ізолятів *A.baumannii* та *P.aeruginosa*.

У центрі ортопедії, травматології та спортивної медицини і центрі ендоскопічної торакальної хірургії за вказаний період *A.baumannii* виявлено не було.

Структура виділених м/о від пацієнтів АТО за I півріччя 2015 р. n = 72

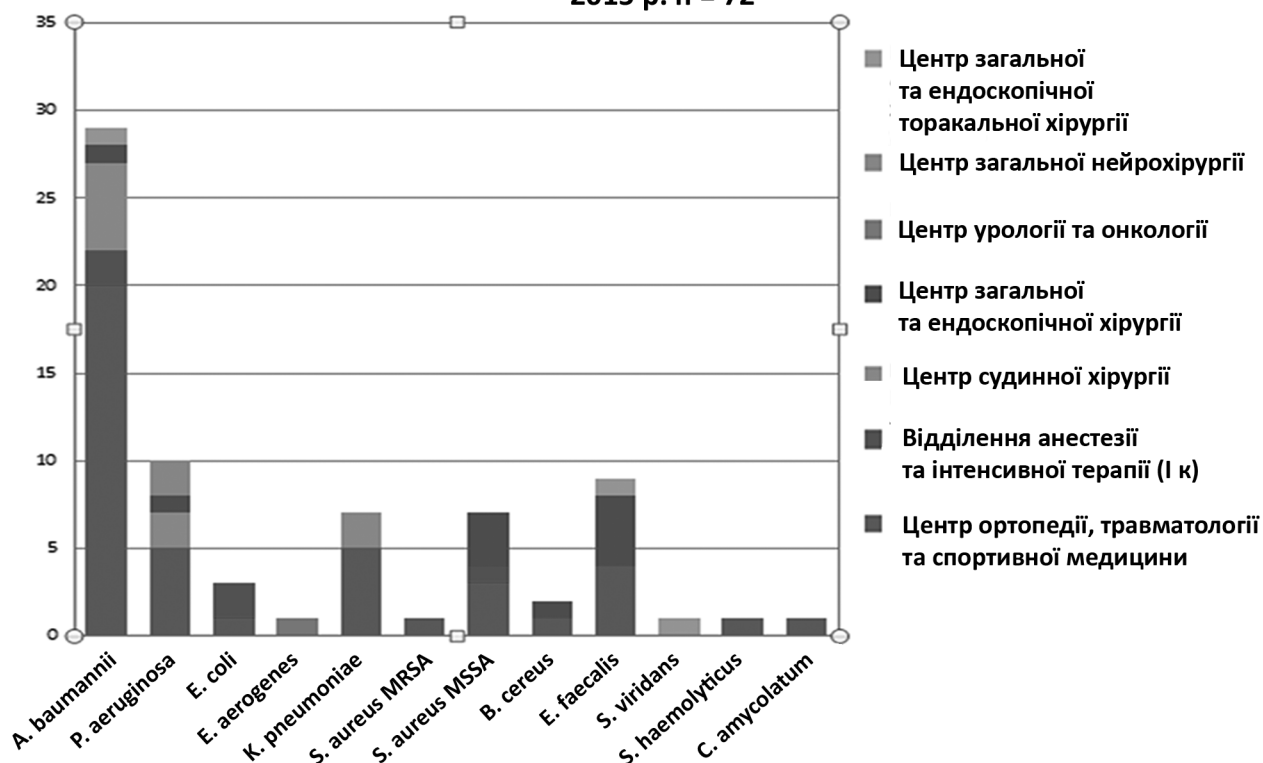

Рис. 2. Структура виділених мікроорганізмів

Проаналізувавши отриману інформацію, можна констатувати тенденцію до загального зростання кількості виділених неферментуючих грамнегативних збудників із клінічного матеріалу у пацієнтів відділень хірургічного профілю протягом 2015 року в порівнянні з 2014 роком, незважаючи на деяке зниження показників *A.baumannii* на відміну від *P.aeruginosa* у II півріччі 2015 року.

Висновки. На підставі отриманих даних щодо динаміки проблемних бактеріальних збудників та чутливості до антибактеріальних препаратів, враховуючи можливість контамінації оточуючих об'єктів і поверхонь у стаціонарах, необхідно посилити заходи інфекційного контролю з метою недопущення розповсюдження нозокомінальних інфекцій.

Список використаних джерел

1. Бородин Л.Г., Кукушкина М.П., Крутова К.В., Блинова С.М. Род *Chryseobacterium* (Flavobacterium): клиническое значение, идентификация, чувствительность к антибиотикам / Л.Г. Бородин, М.П. Кукушкина, К.В. Крутова, С.М. Блинова // «Клиническая микробиология и антимикробная химиотерапия». – 2003. – № 3, том 5. – С. 122–128.
2. Шашнян И.А., Чернуха М.Ю. Неферментирующие грамотрицательные бактерии в этиологии внутрибольничных инфекций: клинические, микробиологические и эпидемиологические особенности / И.А. Шашнян, М.Ю. Чернуха // «Клиническая микробиология и антимикробная химиотерапия». – 2005. – № 7, том 3. – С. 271–285.
3. Мартынович А.А. Динамика антибиотикорезистентности инфекций, вызванных *Acinetobacter* spp. в России / А.А. Мартынович // «Клиническая микробиология и антимикробная химиотерапия». – 2010. – № 2, том 12. – С. 236–239.
4. Козлов Р.С. Нозокомиальные инфекции: эпидемиология, патогенез, профилактика, контроль / Р.С. Козлов // «Клиническая микробиология и антимикробная химиотерапия». – 2000. – № 1, том 2. – С. 16–30.
5. Салманов А.Г. Аналіз етіологічної структури збудників нозокомінальних інфекцій у хірургічних стаціонарах України в 2009 р. / А.Г. Салманов [и др.], 2010.
6. Сухорукова М.В., Эйдельштейн М.В. Антибиотикорезистентность нозокомиальных штаммов *Pseudomonas aeruginosa* в стационарах России: результаты многоцентрового эпидемиологического исследования / М.В. Сухорукова, М.В. Эйдельштейн [и др.] // «Клиническая микробиология и антимикробная химиотерапия». – 2014. – № 16, том 4. – С. 273–279.
7. Сухорукова М.В., Эйдельштейн М.В. Антибиотикорезистентность нозокомиальных штаммов *Acinetobacter baumannii* в стационарах России: результаты многоцентрового эпидемиологического исследования / М.В. Сухорукова, М.В. Эйдельштейн [и др.] // «Клиническая микробиология и антимикробная химиотерапия». – 2014. – № 16, том 4. – С. 266–272.

ДИНАМІКА ГРАМОТРИЦАТЕЛЬНЫХ НЕФЕРМЕНТИРУЮЩИХ БАКТЕРИЙ В СТРУКТУРЕ БАКТЕРИАЛЬНЫХ ВОЗБУДИТЕЛЕЙ ИНФЕКЦИЙ

Л.В. Шевченко, А.Н. Строкань, О.А. Азимцева

Резюме. В течение 2014–2015 годов проанализирована динамика неферментирующих грамотрицательных бактерий в структуре микроорганизмов, выделенных из клинического материала пациентов отделений хирургического профиля КБ «Феофания», и определена антибиотикочувствительность исследуемых изолятов.

Ключевые слова: неферментирующие грамотрицательные бактерии, *Pseudomonasaeruginosa*, *Acinetobacterbaumannii*, антибиотикочувствительность.

DYNAMICS OF GRAM-NEGATIVE NONFERMENTATIVE BACTERIA IN THE STRUCTURE OF BACTERIAL INFECTIOUS AGENTS

L. Shevchenko, A. Strokan, O. Azymtseva

Summary. During 2014–2015 was analyzed the dynamics of gram-negative nonfermentative bacteria in the structure of microorganisms isolated from clinical material of Feofaniya surgical departments patients and determined antibiotic sensitivity of studied isolates.

Keywords: gram-negative nonfermentative bacteria, *Rseudomonasaeruginosa*, *Acinetobacterbaumannii*, antibiotic sensitivity.